

ва вимоги зобов'язання не використовується. Використання порівняльного підходу в процесі оцінки боргових зобов'язань не можливе у зв'язку з відсутністю ринкової інформації, пов'язаної з підбором аналогів та виконанням корегувань. Таким чином, застосування дохідного підходу для оцінки права вимоги зобов'язання є єдино можливим. Методи дохідного підходу максимально відповідають приведеним вище принципам визначення ринкової вартості об'єкту оцінки.

У статті запропоновані конкретні підходи та методи оцінки, в межах розроблених методичних засад, що відповідають чинному законодавству щодо здійснення професійної оціночної діяльності в Україні, а також національним і міжнародним стандартам оцінки, та задовольняють вимогам положень Національного банку України про порядок розрахунку значення показника ризику кредиту. Запропонована модель оцінки дозволяє визначити не тільки вартість прав вимоги зобов'язань за конкретною кредитною угодою, а й за сформованим кредитним портфелем банку, за мінімальних витрат та в умовах не достатньої кількості інформації відносно об'єкта оцінки.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 №2121-III.
2. Закон України «Про заставу» від 02.10.1992 №2654-XII.
3. Закон України «Про іпотеку» від 05.06.2003 №898-IV.

4. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійно оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 №2658-III.

5. Закон України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 №1378-IV.

6. Постанова КМ України «Про затвердження Методики оцінки майна» від 10.12.2003 №1891.

7. Постанова КМ України «Про затвердження Національного стандарту №1 »Загальні засади оцінки майна і майнових прав« від 10.09.2003 №1440.

8. Постанова КМ України »Про затвердження Національного стандарту №3 «Оцінка цілісних майнових комплексів» від 29.11.2006 №1655.

9. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. №23 зі змінами та доповненнями.

10. Постанова Правління Національного банку України №368 від 28.08.2001 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» зі змінами та доповненнями.

11. Наказ Фонду державного майна України №1426 від 30.09.2011 «Методичні рекомендації до оцінки права вимоги зобов'язання, що виникає внаслідок здійснення банком кредитних операцій».

12. Річний звіт Національного Банку України; метод доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?pid=2150782> ?.

13. Додаток 3 із змінами, внесеними згідно з Постановою Національного банку №499 від 30.11.2012.

УДК 637.1:631.11

А.А. ЛОПАНЧУК,
аспірант, кафедра економіки підприємства, НУБіП України

Теоретичні аспекти оцінки ефективності виробництва молока на сільськогосподарських підприємствах

У статті розглянуто теоретико-методичні засади визначення суті економічної ефективності виробництва молока. Висвітлено поняття ефекту, яке нерозривно пов'язане з ефективністю виробництва. Обґрунтовано підходи до оцінки ефективності молока за допомогою системи показників для ефективного функціонування підприємств молочного скотарства.

Ключові слова: ефект, ефективність, показники економічної ефективності, молочне скотарство, молоко.

В статье рассмотрены теоретико-методические основы определения экономической эффективности производства молока. Освещено понятие эффекта, которое неразрывно связано с эффективностью производства. Обоснованы подходы к оценке эффективности молока с помощью системы показателей для эффективного функционирования предприятий молочного скотоводства.

Ключевые слова: эффект, эффективность, показатели экономической эффективности, молочное скотоводство, молоко.

The article reviews the theoretical and methodological basis to determine the economic efficiency of milk production. Deals with the concept of effect that is closely associated with efficiency of production. Approaches to evaluating the effectiveness of milk through a system of indicators for the effective functioning of the dairy cattle.

Keywords: effect, effectiveness, economic efficiency indicators, dairy cattle, milk.

Постановка проблеми. Молочне скотарство є однією з провідних галузей тваринництва України, основне завдання якого – забезпечення населення високоякісними молочними продуктами. Її стан безпосередньо впливає на розвиток молокопереробної промисловості та на наповнення ринку

молочними продуктами. Ця галузь має значний вплив на економіку всього агропромислового комплексу, тому вимагає не тільки теоретичного обґрунтування подальшого розвитку, але й практичних кроків щодо реалізації стратегії формування ринку молочних продуктів з урахуванням світового досвіду та вітчизняних реалій [1].

Проблема ефективності виробництва продукції на всіх етапах розвитку суспільства – одна з основних в економіці й економічній теорії, тому є предметом постійного дослідження світової економічної науки. Враховуючи сучасний стан розвитку сільського господарства, першочерговим завданням є підвищення ефективності виробництва продукції, яке неможливе без її виміру. Для цього необхідно використовувати показники, які мають всеохоплюючий характер, що полегшить процес прийняття управлінських рішень у пошуку шляхів та резервів зростання ефективності [8].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичними та прикладними питаннями розвитку галузі молочного скотарства та дослідженням ефективності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах займалися і займаються такі вітчизняні та закордонні вчені: В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, Є.І. Базаров, В.І. Бойко, П.С. Березівський, В.В. Гришко, О.П. Калашников, Саблук, О.М. Шпичак та ін. Проте існує необхідність вирішення сукупності питань, пов'язаних із розвитком наукових підходів до оцінки економічної ефективності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета статті. Розглянути теоретико-методичне обґрунтування підходів до визначення суті економічної ефективності виробництва та показників її виміру.

Виклад основного матеріалу. В агропромисловому комплексі України однією з пріоритетних галузей сільського господарства є молочне скотарство.

У сучасних умовах спостерігається низький рівень економічної ефективності виробництва у даній галузі, що пояснюється впливом системи негативних чинників. Так, з боку держави – це невідрегульованість системи ціноутворення, що призвело до надмірного зростання витрат виробництва через диспаритет цін та запровадження реформ, які не мали позитивних зрушень, а з боку господарств – зменшення поголів'я, низька продуктивність й відповідно зменшення виробництва молока, зниження його якості через застаріле устаткування, недосконале кормозабезпечення галузі тощо. Тому перехід даної галузі на вищий рівень розвитку полягає насамперед в підвищенні її економічної ефективності.

У вітчизняній економічній науці немає єдиного підходу щодо визначення ефективності виробництва, що свідчить про актуальність проблеми, яка потребує ґрунтовного осмислення та розробки певних рекомендацій. Таким чином, важливого значення набуває всебічне дослідження суті ефективності виробництва.

Термін «ефективність виробництва» в економічній літературі розглядають як стосовно окремих галузей підприєм-

ства, так і по відношенню до виробництва в цілому. Сама проблема ефективності виробництва досліджена на недостатньому рівні, тому науковцями висловлюються різні погляди щодо її суті та показників виміру її рівня.

Ефективність виробництва як економічна категорія відображає дію об'єктивних економічних законів, яка виявляється в результативності виробництва. Вона є тією формою, в якій реалізується мета суспільного виробництва. Ефективність показує кінцевий корисний результат від застосування засобів виробництва і живої праці, а також сукупних їх вкладень. У зв'язку з цим варто розрізнити такі поняття, як ефект та ефективність [4].

Теорія ефективності чітко розмежовує поняття ефекту й ефективності, розуміючи під першим результат заходу, а під другим – співвідношення ефекту і витрат, що його викликали.

Ефект (від лат. effectus – «виконання, дія») означає результат, наслідок певних причин, дій.

Ефект – це результат виробничо-господарської діяльності підприємства або тих чи інших заходів, здійснюваних у сільськогосподарському виробництві. Наприклад, від поліпшення годівлі худоби він виражається у вигляді збільшення продуктивності. Однак одержаний ефект не дає уявлення про доцільність використання кормів. Для цього варто одержаний результат порівняти з витратами на застосування кормів, тобто визначити економічну ефективність.

Отже, ефективність виробництва визначається співвідношенням між результатами господарської діяльності підприємства і витратами виробничих ресурсів (матеріальними, трудовими та фінансовими).

В.І. Мацибора розглядає економічну ефективність як узагальнену економічну категорію, яка характеризується високою результативністю використання живої і уречевленої праці. На його думку, економічна ефективність це виробництво певного обсягу продукції з мінімальними витратами відповідних ресурсів [4].

Ефективність виробництва як економічна категорія – це комплексне відбиття кінцевих результатів використання засобів виробництва й робочої сили (працівників) за певний проміжок часу [6].

С.В. Мочерний сформулював сутність ефективності у наступному визначенні: ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат.

Ефективність визначається відношенням результату (ефекту) до витрат, що забезпечили його отримання. Ефективність розкриває характер причинно-наслідкових зв'язків виробництва. Вона показує не сам результат, а те якою ціною він був досягнутий. Тому ефективність найчастіше характеризується відносними показниками, що розраховуються на основі двох груп характеристик (параметрів) – результату і витрат. Це, втім, не виключає використання і абсолютних значень вихідних параметрів. Автор розрізняє соціальну та еко-

номічну ефективність. Найважливішим якісним показником суспільного виробництва є його ефективність [5, с. 214].

На думку М.І. Сулими, економічна ефективність передбачає досягнення максимального ефекту від фінансово-господарської діяльності підприємств при мінімальних витратах ресурсів і відображає вплив сукупності факторів, що формують її рівень і зумовлюють тенденції розвитку галузі [7].

Відповідно до досліджень В.Г. Андрійчука категорію ефективності можна визначити як результативність певного процесу або дії. Саме ця теорія є найбільш вдалою, адже поєднує розуміння суті ефективності виробництва, оскільки в перекладі з латинської «ефективність» означає «принести користь». Тому не випадково багато економістів під поняттям ефективності розуміють результативність виробництва [2].

Ефективність сільського господарства включає не тільки співвідношення результатів і витрат виробництва, в ній відбиваються також якість продукції і її здатність задовольняти ті чи інші потреби споживачів. При цьому підвищення якості сільськогосподарської продукції вимагає додаткових затрат живої і уречевленої праці [4].

Сільськогосподарські підприємства мають великий економічний потенціал, насамперед значний обсяг основного і оборотного капіталу. Тому поліпшення його використання є одним з важливих завдань, розв'язання якого сприятиме підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва [4].

В.Г. Козак розглядає поняття «економічна ефективність» як досягнення найвищих результатів за найменших витрат живої та уречевленої праці, вказуючи не те, що економічна ефективність – це конкретна форма вияву дії закону економії часу. Під ефективністю виробництва продукції скотарства він пропонує розуміти істотне збільшення виробництва високоякісної продукції з найменшими витратами на одиницю продукції на основі повного використання ресурсів [9].

І.А. Бланк додержується думки, що ефективність виробництва – складна економічна категорія, в якій відображається дія об'єктивних економічних законів виробництва – результативність, що є формою виразу мети виробництва [3].

Отже, враховуючи думки зазначених авторів, вважаємо, що під економічною ефективністю виробництва слід розуміти відношення результату (ефекту) до витрат виробничих ресурсів.

З метою всебічного висвітлення даної проблеми крім дослідження змісту категорії ефективності не менш важливим є визначення показників її виміру.

Формування даних показників є настільки актуальним, що переважна кількість вчених економістів приділяє їм у своїй науковій діяльності значну увагу, проте їхні погляди є досить різноманітними. Прибічники системності визначення показників економічної ефективності виробництва вважають, що характеризувати ефективність діяльності за допомогою одного показника неможливо, тому доцільно використовувати систему показників, яка даватиме змогу порівнювати діяльність підприємств різних форм власності та господарювання. Це допоможе конкретизувати основні або допо-

міжні критерії, дати узагальнену кількісну і якісну характеристику економічних процесів, пов'язаних з ефективністю виробництва продукції, здійснити комплексний аналіз і зробити достовірні висновки про основні явища та зміни економічної ефективності виробництва продукції.

У нашому випадку для оцінки економічної ефективності виробництва молока варто правильно визначити систему взаємозв'язаних показників, які мають найбільш повно та об'єктивно відображати її рівень. Так, при визначенні показників економічної ефективності виробництва молока В.І. Мацибора та В.К. Збарський пропонують таку систему показників, яку доцільно обчислювати в такій послідовності: удій молока на 1 корову; витрати кормів на 1 ц молока; затрати праці на 1 ц молока; повна собівартість 1 ц молока; ціна реалізації 1 ц молока; прибуток на 1 ц молока; прибуток на 1 голову; рівень рентабельності [4].

Отже, відповідна система показників дасть можливість підприємству визначити результати виробництва молока, виявити недоліки та оцінити реальну ситуацію щодо виробництва конкретного виду продукції. Ця система показників є загальноприйнятною в молочному скотарстві, і тому вважаємо її такою, яка висвітлює об'єктивний стан виробництва даної продукції.

Висновки

Узагальнена суть економічної ефективності виробництва молока та комплексне використання системи її показників забезпечать дієвий аналіз ефективності розвитку галузі молочного скотарства та обґрунтування заходів щодо її підвищення.

Список використаних джерел

1. Азізов С.П. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах: підручник / С.П. Азізов, П.К. Канінський, В.М. Скупий; за ред. проф. С.П. Азізова. – К.: ІАЕ, 2001. – 834 с.
2. Біттер О.А. Економічна ефективність виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах: Монографія / О.А. Біттер, Г.В. Ковальова, О.В. Мазуренко. – Івано-Франківськ: Галицька Академія, 2011. – С. 184.
3. Бланк І.А. Управление прибылью. – 2-е изд. / Бланк И.А. – К.: Ника-Центр, 2007. – 698 с.
4. Мацибора В.І. М.12 Економіка підприємства: Навч. посібн. – 2-ге вид., перероб. й доп. / В.І. Мацибора, В.К. Збарський, Т.В. Мацибора. – К.: Каравела, 2012. – 329 с.
5. Мочерний С.В. Основи економічних знань. – К.: Академія, 2000. – 303 с.
6. Петрович І.М. Економіка виробничого підприємства: Навч. посібник / За ред. І.М. Петровича. – К.: Знання, 2001. – 405 с.
7. Сулима М.І. Економічна ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах / М.І. Сулима // Економіка АПК, 2009. – №2. – С. 88.
8. Канцевич С.І. Удосконалення оцінки економічної ефективності виробництва продукції молочного скотарства / С.І. Канцевич // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 36.
9. Козак В.Г., Козак Г.Я. Аналіз фінансового стану акціонерного товариства. – К.: Аграр. наука, 2000. – 172 с.